

Niektoré zásady prieskumu vzdušného priestoru a upovedomovania v rámci msd a msp

Major Valentin Krehlík

Článok sa zaoberá ťažkou tematikou, ktorá je predmetom úvah vo vojskách i vo štáboch.

Bylo by vhodné, aby v diskusi byly rozvedeny otázky jak zabezpečit rychlé předávání zpráv o nízko létajících cílech a jak přitom zabezpečit aktivní činnost prostředků PVO.

Kvantitatívny a kvalitatívny rast letectva, hlavne zvýšenie ich rýchlosti, dostupu a doletu, používanie bezpilotných prostriedkov vzdušného napadnutia, rádiotechnických prostriedkov ako i zbraní hromadného ničenia umožňuje letectvu zasadiť mocné údery na vojska a objekty tylu na akúkoľvek vzdialenosť od línie fronty, za akýchkoľvek meteorologických podmienok a v ktorejkoľvek ročnej alebo dennej dobe.

Je známe, že americké vojenské velenie prikladá značný význam vojenským vzdušným silám ako hlavnému prostriedku použitia ZHN. V súčasných operáciách sa proti minulosti značne zvýšil stupeň pôsobenia prostriedkov vzdušného napadnutia na pozemné vojska v priestore sústreďovania, za presunu a v priebehu boja a to na všetkých výškach. Za týchto podmienok úspech operácie a boja bude vo veľkej miere závislý na spoľahlivom zabezpečení PVO vojsk a tylových objektov pred nepriateľskými vzdušnými údermi.

Z týchto dôvodov PVO vojsk musí byť posudzovaná ako celý komplex aktívnych i pasívnych opatrení na dosiahnutie základného cieľa, t.j. spôsobiť porážku nepriateľskému letectvu, účelným využitím všetkých prostriedkov PVO u msd s hlavným úsilím na včasné zisťovanie a upovedomovanie aktívnych prostriedkov PVO, aby tieto mohli včas a účinne zasiahnuť do boja.

V pojednaní rozoberiem hlavne praktické poznatky, ktoré boli získané na základe vykonaného skúšobného cvičenia s jedným motostreleckým zväzkom v mesiaci júni 1959.

Aké sú možnosti prieskumu vzdušného priestoru a upovedomovania v rámci msd a msp v priestore denného odpočinku (sústreďovania)?

Rozkaz MNO pre výcvikový rok 1959 v otázkach PVO ukladá:

„Všetkými prostriedkami protivzdušnej obrany zvládnuť boj s nepriateľským letectvom, zvlášť včasné zachytenie a ničenie nízko a rýchle lietajúcich lietadiel. Dokonale organizovať a uskutočňovať protivzdušnú obranu proti cieľom letiacim nízko a veľkou rýchlosťou a sústavne zdokonaľovať výcvik vojskovej hlásnej služby v súčinnosti s protiletadlovým delostrelectvom.“

Keďže pri plnení tejto úlohy vystupuje veľa ťažkostí a nejasností ako najúčinnjším spôsobom túto úlohu plniť, rozoberiem aspoň čiastočne tú

problematiku, ktorá s plnením danej úlohy súvisí. Zároveň na základe získaných skúseností z cvičení pokusím sa dať návrh na plnenie tejto úlohy s dôrazom na uskutočňovanie účinného prieskumu a upovedomovania jednotiek o nízko a rýchle lietajúcich lietadlách.

Že treba týmito otázkami sa vážne zaoberať, vyplýva zo súčasnej taktiky a možnosti nepriateľského letectva. Podľa zprávy z dostupných prameňov pojednávajúcich o taktike letectva kapitalistických armád vysvitá, že používanie lietadiel lietajúcich v prízemných a malých výškach nebude ojedinelým prípadom. Dokonca i zhadzovanie atómových bomb pomocou lietadiel nacvičujú v kapitalistických armádach prilietaním na cieľ v malých výškach. A že sa dá v malých až prízemných výškach lietať i lietadlami, ktoré dosahujú zvukových rýchlostí, potvrdzuje skúsenosť z vykonaného cvičenia, kde prúdové lietadlá nalietávali na objekt, ktorý bránila protilietadlová batéria 30mm PLdvK i v 50m výškach.

To nás núti k tomu, aby sme o týchto veciach premýšľali, preskúšovali v praxi najvýhodnejší spôsob prieskumu a upovedomovania a získané skúsenosti odovzdávali do celej armády.

K akým poznatkom sa dospelo na spomínanom cvičení?

Motostrelecká divízia v priestore denného odpočinku nachádza sa v situácii podľa náčrtu príloha č. 1 vzdialená asi 60 km od línie frontu.

Prieskum vzdušného priestoru a upovedomovanie o vzdušnom nebezpečí organizuje odpočúvaním výstrahy armády (za predpokladu, že táto je v dotyku s nepriateľom) hláskami PVO štábu divízie, motostreleckých plukov, tankového pluku a organickým protilietadlovým delostreleckým plukom. Jedná sa o ciele zisťované radiotechnickým vojskom, t. j. ciele lietajúce vo výškach cca od 500 m do 25 km na vzdialenosť 400 km i viacej.

Hlásky PVO motostreleckých a tankového pluku majú možnosť prijať zprávy vyhodnotiť a na základe rozhodnutia náčelníka štábu pluku upovedomiť o vzdušnom nebezpečí iba PVS pluku. Podriadené jednotky pluku hláska PVO nemá možnosť upovedomiť, pretože v priestore denného odpočinku spravidla nie je od pluku nižšie zriaďované spojenie spojovacími prostriedkami a keby aj bolo, zprávy po linkových spojo-

vacích prostriedkov nezaručujú včasné upovedomovanie.

Vystupuje tu otázka, ako upovedomovať jednotky o vzdušnom nebezpečí?

Na skúšobnom cvičení pri riešení týchto problémov dospelo sa k nasledujúcim záverom overených prakticky.

Hláskami PVO motostreleckých a tankového pluku upovedomovať o vzdušnom nebezpečí PVS plukov. Všetky ostatné jednotky, ktoré nemajú hlásky, upovedomovať hláskou PVO divízie v otvorenej sieti výstrahy.

Táto úloha sa až doposiaľ rieši rôzne. Zatiaľ nebolo jednotne vyriešené, ako upovedomovať jednotky a útvary, ktoré nemajú hlásky a vyčleňujú rádiové stanice pre odpočúvanie otvorenej siete výstrahy armády, prípadne divízie. Nie je jednotne stanovené, ako má vyzeráť forma hlásenia v otvorenej sieti upovedomovania. Ďalej je problém v tom, ak by sa vyriešila otázka formy podávania zprávy v otvorenej sieti, do akého stupňa by sa odpočúvala otvorená sieť armády. Podľa získaných skúseností z cvičenia javí

sa výhodným, aby otvorenú sieť armády odpočúvali len armádne jednotky, útvary a zálohy, ktoré by si pre tento účel vyčleňovali rádiové prijímače. Pretože je obtiažne vyslať všetky ciele v pásme armády v jednej sieti, t. j. v sieti armády, práve z dôvodov veľkého množstva letov, ktoré pri zvýšenej nepriateľskej leteckej činnosti sa budú pohybovať v pásme armády, zdá sa byť výhodným pre upovedomovanie jednotiek divízie vytvárať u hlásky PVO štábu motostreleckej divízie otvorenú sieť upovedomovania. Tieto opatrenia by vyžadovali určité doplnenie divíznej hlásky pokiaľ sa týka osôb i spoovacímí prostriedkami.

Opodstatnenie divíznej siete výstrahy potvrdilo práve spomínané skúšobné cvičenie zväzku, keď jediným signálom bol vyhlásený v krátkom čase vzdušný poplach do celej divízie.

Záverom k tejto stati:

- sieť výstrahy armády v priestore denného odpočinku odpočúvať všetkými organickými hláskami PVO divízie;
- všetky ostatné jednotky, útvary a zálohy divízie, ktoré nemajú organickú hlásku PVO, odpočúvať otvorenú sieť výstrahy divízie;
- zprávy v otvorenej sieti divízie vyslať vo forme vyhlasovania signálu „Vzdušný poplach“, napr. „222“, a to v čase, keď sa vzdušný cieľ objaví v okruhu cca 5 letových minút od jednotiek.

Priestor odpočinku divízie je vzhľadom k možnostiam letectva malý a nálet, ktorý ohrozuje niektorú jednotku divízie, je súčasne nebezpečný pre všetky jednotky divízie. Tým je opodstatnené vyhlasovanie vzdušného poplachu v rámci divízie súčasne pre všetky jednotky.

Ako vyriešiť otázku prieskumu vzdušného priestoru a upovedomovanie jednotiek v priestore denného odpočinku o nízkych cieľoch

Rozobrali sme možnosti upovedomovania v priestore denného odpočinku divízie o cieľoch zisťovaných rádiotechnickým vojskom. Vzniká však otázka prieskumu vzdušného priestoru a upovedomovanie jednotiek o nízko a rýchle lietajúcich lietadlách.

Proti nízkolietajúcim lietadlám sa jednotky msd zabezpečujú vyčleňovaním pozorovateľov vzdušného priestoru rot a batérií umiestňovaných v blízkosti veliteľa roty (batérie) s úlohou včas zistiť nízko a rýchle lietajúce lietadlá a upovedomiť o nich svoju jednotku. V dôsledku zvukových a nadzvukových rýchlostí lietadiel tento spôsob nezabezpečuje včasné zisťovanie týchto lietadiel a upovedomovanie jednotiek, (hlavne nie aktívnych prostriedkov, t. j. 30mm PLdvK a vyčlenených jednotiek s pechotnými zbraňami).

Proti týmto cieľom organizovala motostrelecká divízia na skúšobnom cvičení z príslušníkov hlások PVO vidové hlásky v sile 1+1 vybavené rádiovou stanicou. Tieto vidové hlásky sú umiestnené na výhodných predsunutých pozorovacích stanovištiach na vzdialenosť 5—10 km na najnebezpečnejších náletových smeroch s úlohou včas zistiť nízko a rýchle lietajúce lietadlá a upovedomiť o nich všetky jednotky divízie. Rozmiestnenie vidových hlások a systém spojenia znázorňuje taktiež náčrt.

Tieto vidové hlásky pracujú v jednej rádiovkej sieti na rovnakej frekvencii tak, že sa navzájom odpočúvajú a tým nedôjde k súčasnému podávaniu zprávy od dvoch i viac vi-

dových hlások. Vidové hlásky odpočúva divízna hláska a všetky protiletadlové jednotky divízie. Riadiacou stanicou je hláska PVO štábu divízie.

Vidová hláska po zistení cieľa hlási ihneď krátkym hlásením (napr. „20-20, vľavo, 3, 02-20“ to znamená: 20 číslo vidovej hlásky; vľavo, že lietadlo letí vľavo od stanovišťa vidového pozorovateľa; 3 je počet lietadiel, 02 výška cieľa v hektometroch) objavený cieľ. Doba hlásenia pozorovateľom trvá 2—3 sekundy. Doba od podaného hlásenia pozorovateľom až po dobu, kedy sa objaví cieľ nad objektom bráneným protiletadlovou batériou 30mm PLdvK bol v praxi preskúšaný a pohybuje sa cca od 30 do 120 sekund. Protiletadlová batéria 30mm PLdvK mala dostatok času otočiť sa do smeru, odkiaľ bol hlásený nálet a po objavení sa cieľa včas zahájiť paľbu. Súčasne divízná hláska v sieti upovedomovania divízie dohovoreným signálom vyhlási vzdušný poplach pre celú divíziu. Tým sa uvedú do bojovej pohotovosti i jednotky, ktoré sú vyčlenené pre boj s nízkolietajúcimi lietadlami z pechotných zbraní.

Pri tom je nutné, aby hláska PVO divízie a protiletadlové jednotky znali stanovištia vidových hlások, aby podľa hlásenia vedeli, z ktorého smeru cieľ nalietať.

Uvedený spôsob na základe vyskúšania v praxi javí sa byť účelným a je jedným z možných riešení ako účinne upovedomovať a viesť boj proti nízko lietajúcim lietadlám s veľkou rýchlosťou.

Cvičenie taktiek potvrdilo, že protiletadlová batéria, ktorá bola určená na obranu objektu, ak nebola upovedomená vidovou hláskou o nízkolietajúcich lietadlách, nebola schopná vlastným pozorovaním

účinne zasiahnuť do boja proti týmto cieľom.

Záverom k tejto otázke:

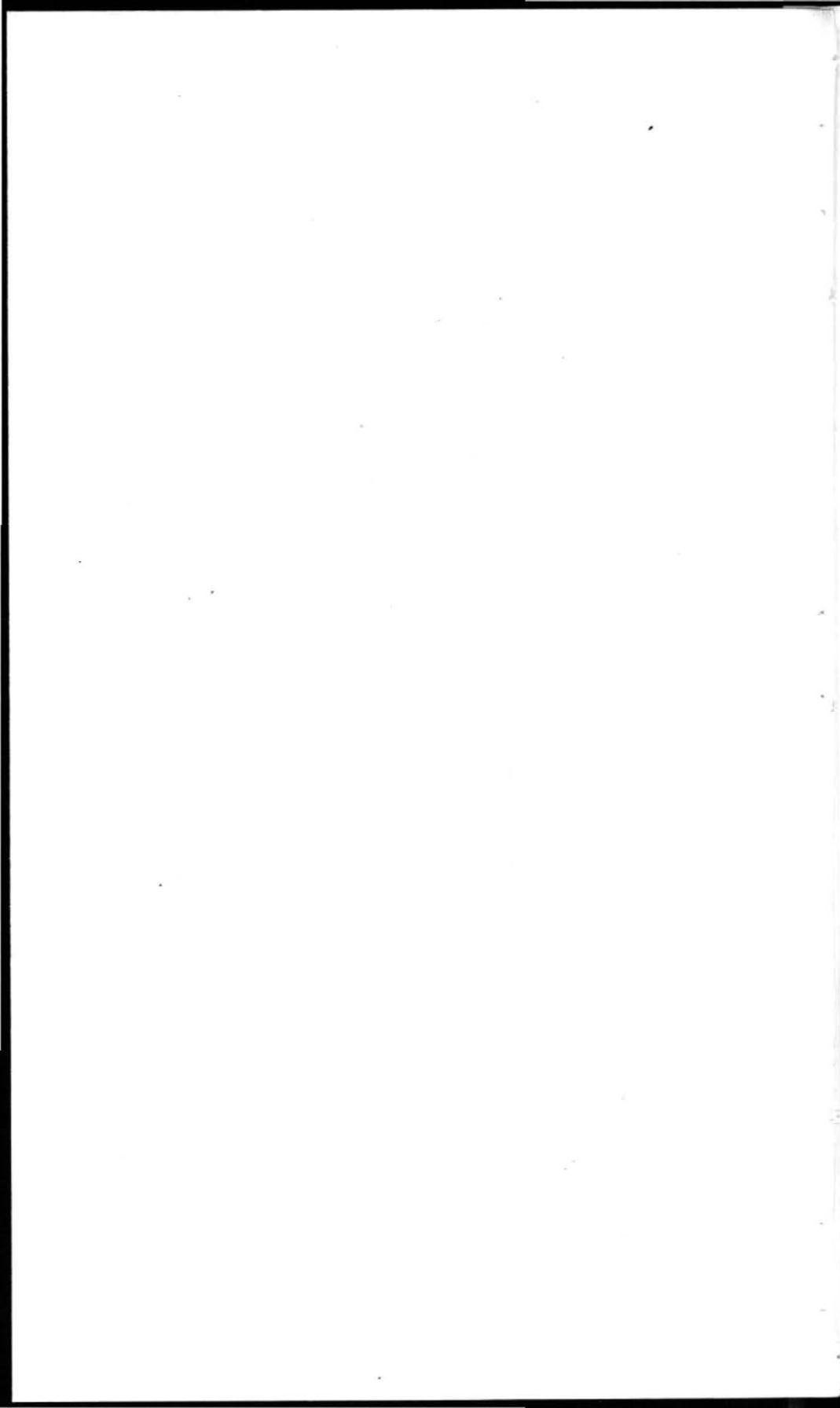
- vidové hlásky odpočúvať protiletadlovým delostrelectvom a divíznou hláskou;
- divízná hláska signálom „Vzdušný poplach“ upovedomovať jednotky v otvorenej sieti obdobne ako o vysokých cieľoch;
- tým, že vidová hláska objaví cieľ až 20 km od priestoru odpočinku divízie je daná možnosť aktívnym prostriedkom včas zasiahnuť do boja s nepriateľskými lietadlami;
- týmto riešením nie sú o nízkych cieľoch upovedomované PVS plukov, pretože hláska PVO pluku nemá dostatok prostriedkov, aby mohla mimo siete výstrahy armády odpočúvať navyše ešte otvorenú sieť divízie, pritom PVS pluku je pomerne malý objekt a je malá pravdepodobnosť, aby bolo spozorované nízkolietajúcimi lietadlami.

Možnosti prieskumu vzdušného priestoru a upovedomovania o vzdušnom nebezpečí v msd a msp za presunu

a) Najobtiažnejší spôsob upovedomovania jednotiek divízie je za presunu. Prax potvrdzuje, že zprávy vysielané výstrahou armády grafiou a zakresľované za presunu hláskami PVO sú neskoro spracované a vzdušné ciele sa zakresľujú na planšet hlásky až s 5minútovým oneskorením i viac.

V praxi bol preskúšaný tento spôsob vedenia vzdušnej situácie za presunu:

Výstraha armády vysielala náletovú situáciu v číslach foniou. Značár pomocou slúchadiel priamo odpočúva náletovú situáciu a za-

kresľovaním na planšet vedie vzdušný cieľ bez väčších časových strát. Po objavení sa cieľa v blízkosti okruhu, označeného ako nebezpečný priestor pre jednotky divízie, vyhlási hláska PVO divízie vzdušný poplach dohovoreným signálom.

Podmienkou je, aby vozidlá hlások a jednotiek, ktoré majú vyčlenené rádiové prijímače pre odpočúvanie výstrahy, boli odrušené. V opačnom prípade príjem zprávy pre veľké rádiové rušenie je ťažko uskutočniteľný.

Divíziu sieť odpočúvajú všetky tie jednotky, ako v priestore odpočinku (sústredenia), t. j. jednotky, ktoré nemajú organickú hlásku a vyčleňujú pre odpočúvanie výstrahy rádiové prijímače.

Nevýhoda tohto spôsobu upovedomovania spočíva jedine v tom, že signálom pre vzdušný poplach sú uvedené do poplachu všetky jednotky divízie. Za presunu je spravidla divízia rozložená na väčších rozmeroch ako v sústreďení a najmä pre druhý sled divízie, alebo opačne pre prvé sledy by na práve letiaci cieľ nebolo nutné vyhlasovať vzdušný poplach. Tento nedostatok by sa odstránil, keby sa o cieľi mohla podávať zpráva v otvorenej reči napr. „VOZDUCH — veľký skupinový cieľ v priestore BRNO, smer letu na OSTRAVA“. Na základe tohto hlásenia jednotky, ktoré majú vyčlenené stanice pre odpočúvanie otvorenej siete výstrahy, vyhlasovali by vzdušný poplach samostatne podľa polohy a činnosti cieľa.

Vyskytuje sa nám otázka, ako zisťovať a upovedomovať jednotky divízie za presunu o nízkolietajúcich lietadlách.

Je pravda, že presun divízie na čiaru zasadenia do boja sa bude uskutočňovať väčšinou v noci, no

i tak nebolo by správne vylúčiť možnosti napadnutia jednotiek nepriateľským letectvom z malých výšok.

Podľa skúseností použitia vidových hlások v priestore denného odpočinku je možné dôjsť k nasledujúcemu záveru:

Pred začatím presunu motostreleckého (tankového) pluku vyslať vidovú hlásku s rádiovou stanicou na čelo prúdu do vzdialenosti až 10 km pred vlastný prúd s úlohou získavať zprávy o nízkych cieľoch a po zistení cieľa podávať hlásenie obdobným spôsobom ako v priestore odpočinku. Dôležitú úlohu by zohrali tieto vidové hlásky práve v dobe rozvíjania jednotiek divízie do útočného boja. V tejto situácii sú jednotky prakticky už prezradené a v tomto okamžiku je najpravdepodobnejšie napadnutie jednotiek nepriateľským letectvom z malých výšok. Vidové hlásky, ktoré sa presunujú pred svojimi jednotkami, majú možnosti už z vopred určených stanovíšť zisťovať nízkolietajúce lietadlá a včas upovedomovať jednotky, ktoré sa rozvíjajú na čiarach rozvíjania k útoku. Tento spôsob použitia vidových pozorovateľov nebol v praxi overený, ovšem zdá sa, že by mohol byť prospešnejší ako používanie pozorovateľov vzdušného priestoru iba na vozidlách v kolóne, ako sa to robí doposiaľ. Podľa skúseností pozorovateľa na jednotlivých vozidlách priamo v prúde nie sú schopní včas zistiť a upovedomiť prostriedky PVO a vojska o nízko a rýchle lietajúcich lietadlách.

Ďalší problém spočíva v tom, akým spôsobom vyhlasovať vzdušný poplach do celej kolóny?

Za presunu v noci je spôsob vyhlasovania poplachu obmedzený. Podľa skúseností je možné vyhlasovať poplach tak, že vozidlo, ktoré

prijíma výstrahu, presunuje sa v čele kolóny. V prípade vzdušného nebezpečia odovzdáva dohovoreným signálom pomocou vreckového svietidla vzdušný poplach do celej kolóny. Čiže signál z jedného vozidla na druhé odovzdáva veliteľ vozu z veže vozidla. Za presunu ve dne je výhodné používať dohovorené signály odovzdávaním práporkami.

Aká bude činnosť vojsk pri vyhlásení vzdušného poplachu za presunu, nie je možné jednoznačne stanoviť. Bude záležať na konkrétnej situácii. Niekedy to bude, že vojská budú pokračovať normálne v pochode s tým rozdielom, že sa aktívne prostriedky, t. j. 30mm PLdvK a jednotky vyčlenené pre boj s lietadlami s pechotnými zbraňami pripravia k paľbe. Niekedy podľa charakteru terénu opustia vozidlá cestu a pokračujú v presune terénom. Pri hromadných náletoch, hlavne v lese jednotky opustia cestu a po dobu náletu sa kryjú, po skončení náletu pokračujú v presunu.

To vyžaduje, aby velitelia i za presunu poznali vzdušnú situáciu a na základe toho vydávali rozkazy na aktívnu i pasívnu obranu vojsk za presunu.

Záver

Celá táto problematika je obširna a nie je ani v tomto článku dokonale rozpracovaná, hlavne nie do potrebných detailov, pretože to nepovažujem ani za nutné. Klad tohto článku je práve v tom, že je podlo-

žený na základe praktických skúseností a väčšina problematiky je priamo overená s cvičiacimi vojskami pri skutočnej leteckej činnosti.

Predpokladám, že týmto článkom bude daný podklad k diskusii na toto téma. Teoreticky sú tieto otázky rozpracované v dostupných prameňoch pomerne dobre, ale keď treba súčasnú teóriu týchto otázok uplatniť v praxi, zistí sa, že teória ani zďaleka neodpovedá skutočnej praxi, pretože za súčasného vybavenia prostriedkov pre prieskum a upovedomovanie o vzdušnom nebezpečí ani pri najlepšej vôli nepodariť sa bezpečne upovedomiť jednotky o vzdušnom nebezpečí až do práporov, rôt a čiat. Metódou, ako sa to všeobecne doposiaľ robí, sa nám podarí upovedomiť včas jedine štáby, ktoré majú organické hlásky, ovšem pre včasné upovedomenie vojsk je doterajší spôsob nevyhovujúci.

Verím, že diskusia k článku bude bohatá. Veď obdobné problémy musia pociťovať i ďalší súdruhovia, zvlášť tí, ktorí v tomto odbore pracujú. Tým by sa niektoré otázky ešte viac upresnili. Budem ovšem vítat poznatky a pripomienky z praxe, lebo teória nepodložená praxou je málo smerodajná a zvlášť v takýchto otázkach, ako je organizácia prieskumu vzdušného priestoru a upovedomovanie o vzdušnom nebezpečí až do najmenších jednotiek s dôrazom na zisťovanie nízkolietajúcich lietadiel.

Článok nerozoberá spôsoby boja s prostriedkami vzdušného napadnutia. Bol by jednak veľmi obširny a pritom sa nazdávam, že je to samostatná téma i keď jedna s druhou tesne súvisí a na seba nadväzujú.

В статье автор рассматривает сложную проблему, о которой рассуждают в войсках и штабах. Целесообразно в дискуссионных замечаниях обратить внимание на обеспечение быстрой передачи донесений о низко летящих целях и в то же время активных действий средств ПВО.